

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
Природничий факультет
Кафедра здоров'я людини та корекційної освіти

ПЕДАГОГІКА ЗДОРОВ'Я

Збірник наукових праць
Всеукраїнської науково-практичної конференції,
присвяченої Міжнародному Дню здоров'я
7 квітня 2011 року

Харків-2011

УДК 371.7+376
ББК 51.1(4УКР)0+74.580.053.34
П24

Редакційна колегія:

Головний редактор – **Микитюк О. М.**, докт. пед. наук, професор, проректор з наукової роботи, зав. кафедри анатомії та фізіології людини ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – **Бойчук Ю.Д.**, докт. пед. наук, професор, зав. кафедри здоров'я людини та корекційної освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Рекомендовано Вченою Радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 1 від 18 лютого 2011 р.)

П24 **Педагогіка здоров'я:** збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції / За загальною редакцією проф. О.М. Микитюка. – Х.: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2011. – 356 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню результатів психолого-педагогічних досліджень щодо збереження та формування здоров'я дітей, учнівської та студентської молоді. Розглянуті методолого-теоретичні основи педагогіки здоров'я; сучасні підходи до створення здоров'язбережувального освітнього середовища в навчальному закладі; роль фізичного виховання у збереженні здоров'я; психолого-педагогічні основи профілактики шкідливих звичок та соціально-небезпечних захворювань; здоров'язбережувальні освітні технології; актуальні проблеми корекційної педагогіки та сучасних інклюзивних процесів у загальноосвітніх навчальних закладах.

Члени редколегії:

Синьов В. М., докт. пед. наук, професор, академік НАПН, директор Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М. П. Драгоманова

Іонова О. М., докт. пед. наук, професор, зав. кафедри природничо-математичних наук ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Горашук В.П., докт. пед. наук, професор, зав. кафедри фізичної реабілітації та валеології ЛНУ імені Тараса Шевченка

Гончаренко М.С., докт. біол. наук, професор, зав. кафедри валеології ХНУ імені В.Н. Каразіна, президент Української Асоціації валеологів

Харченко Л. П., докт. біол. наук, професор, декан природничого факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Страшко С. В., канд. біол. наук, професор, зав. кафедри медико-біологічних та валеологічних основ охорони життя і здоров'я НПУ імені М. П. Драгоманова

Волкова І.В., зав. Центру формування здорового способу життя Харківської академії неперервної освіти

Неведомська Є.О. ВІЛ/СНІД в Україні продовжує набирати обертів..	170
Никифорова Л.А. Здоров'я – значущий феномен існування суспільства.....	176
Нужненко М.О., Рожко О.М. Фізичні вправи як фактор формування здоров'я молоді.....	179
Омері І.Д. Девіантна поведінка як ознака проблемного соціального здоров'я підлітків та молоді України.....	182
Пальчик О.О., Воронюк Н.В., Юсіфова Н.Б. Фізкультхвилинки як обов'язковий оздоровчий елемент уроку в молодших класах.....	185
Пальчик О.А., Кравченя А.А. Здоровьесберегающее поведение студентов и эффективные способы его коррекции.....	188
Пасько Т.В., Демчучена І.В. Гендерний аналіз стану здоров'я молоді України.....	192
Пахомова Л.В., Тадаєва А.В. Роль гендерних стереотипів у процесі формування здорового способу життя молоді.....	195
Пащенко Ю.М., Головіна А.С. Адаптація як фактор формування міжособистісних відносин.....	198
Пилипенко Є.О. Самовиховання майбутнього вчителя як шлях до здоров'я.....	201
Рябченко С.В. Формування еколого-валеологічної культури як стратегії здоров'язбережувальної поведінки особистості у навколишньому середовищі.....	204
Сандецький С.О. Збереження здоров'я учнів ЗНЗ як необхідна умова їх допрофесійної підготовки.....	207
Свєчнікова О.М., Святська Т.М. Формування знань студентів про пестициди як негативні чинники здоров'я людини.....	211
Середенко І. Математический анализ физиологических характеристик спортсменов по ушу начальной подготовки.....	213
Сладкова Л.М., Савицька І.В., Яковлєва Ю.М., Шевцова С.В., Дикленко Т.В., Чемерис О.Л. Актуальні питання профілактичних та протиепідемічних заходів при внутрішньолікарняних інфекціях.....	219
Супрун Д.М., Лящук О.С. Організаційно-педагогічні аспекти формування здоров'язбережувальної діяльності курсантів вищих навчальних закладів системи Міністерства внутрішніх справ.....	221
Тимошенко Ю.О. Здоров'я та поведінкові реакції шкільної молоді (на прикладі м. Києва).....	225
Туренко Н.М. Проблема оздоровлення дітей на Слобожанщині в кінці ХІХ – на початку ХХ століття.....	230
Тютюник В.В., Калугін В.Д., Сидоренко О.В. Щодо оцінки небезпеки життю та здоров'ю населення України в умовах надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру.....	233
Чернявська І.В. Сучасні підходи до створення здоров'язбережувального освітнього середовища в навчальному закладі...	236

- формування усвідомлення необхідності достатніх фізичних навантажень, їх ролі у збереженні і зміцненні здоров'я, підтриманні приємного зовнішнього вигляду;
- організації в навчальному закладі додаткових, крім обов'язкових занять, заходів з рухової активності в режимі учбового дня;
- організації на базі навчального закладу поза режимом учбового дня періодичних заходів і постійних секцій із сучасних видів рухової активності, популярних в різних статево-вікових групах молоді;
- оволодіння ефективними й легкодоступними методами рухової активності;
- оптимального режиму перегляду телепередач, критичного аналізу корисності отримуваної телеінформації;
- раціональних норм користування комп'ютером, техніки безпеки щодо зору, статури, нервової системи.

Література

1. Формування здорового способу життя молоді в Україні: національна модель “Молодь за здоров'я” / П.Шатц, О.Яременко (кер. авт. кол.), О.Вакуленко та ін. – К.: Укр. ін-т соц. дослідж., 2005. – 130 с.
2. Фізична культура як неодмінна складова формування здорового способу життя молоді / О.О.Яременко (кер. авт. кол.), О.Д.Дубогай, Р.Я.Левін та ін. – К.: Укр. ін-т соц. дослідж., 2005. – Кн. 6. – 124 с.
3. Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді України: 9 інформаційних буклетів для тих, хто приймає рішення, організовує і проводить роботу щодо збереження і зміцнення здоров'я дітей і молоді / О.Балакірева, Н.Рингач, Р.Левін, О.Сакович – К.: Укр. ін-т соц. дослідж., 2007.
4. Формування здорового способу життя молоді: стратегія розвитку українського суспільства. Ч. 1 / О.О.Яременко (кер. авт. кол.), О.В.Вакуленко, Ю.М.Галустян та ін. – К.: Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, Укр. ін-т соц. дослідж., 2004. – 164 с.
5. Формування здорового способу життя молоді: стан, проблеми та перспективи: Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2002 р.). – К.: Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. – 250 с.

Туренко Н.М.

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ПРОБЛЕМА ОЗДОРОВЛЕННЯ ДІТЕЙ НА СЛОБОЖАНЩИНІ В КІНЦІ XIX — НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Забруднення навколишнього середовища, неправильне харчування, несприятливі умови проживання, гіподинамія, стреси, вживання алкоголю, наркотиків і куріння призвели до збільшення кількості хворих та ослаблених людей, серед яких велика кількість дітей. Розв'язанню проблеми здоров'язбереження та оздоровлення сучасної молоді сприятиме не тільки

впровадження нових підходів, але і використання позитивного досвіду минулого. Особливої актуальності набуває період кінця XIX – початку XX ст., звернення до якого пояснюється тим, що саме на цей час припадає інтенсивний пошук прогресивною вітчизняною громадськістю шляхів збереження життя та здоров'я дітей різного віку, починаючи з дошкільного. Зазначимо, що основою у збереженні дитячого життя та здоров'я на думку передової інтелігенції кінця XIX – початку XX ст. було правильне виховання у дошкільних закладах – яслах, притулках, дитячих садках, літніх колоніях та майданчиках тощо. Передусім зусилля кращих представників були спрямовані на відкриття ясел та ясел-притулків, які організовувались як у містах, так і в селах. Ідея організації та діяльності цих закладів виникла завдяки прагненню громадськості та приватних осіб прийти на допомогу працюючому населенню м. Харкова та його передмістя.

У ході наукового пошуку встановлено, що в 90-х рр. XIX ст. розпочалася діяльність земств з організації притулків-ясел на селі для догляду за дітьми під час літніх сільськогосподарських робіт. Зазначимо, що поштовхом до активізації участі земських кіл у вирішенні питання догляду за дітьми селянських родин стали пожежі, спричинені необережним поводженням дітей з вогнем. Наприклад, за даними М. Фесенко, у Харківській губернії за двотижневий термін, з 28 квітня по 13 травня, сталося 7 пожеж; у слободі Юнаківка Сумського повіту – згоріло майна на 530 000 крб.; у слободі Уди Харківського повіту внаслідок того, що чотирирічна дівчинка гралася сірниками, пожежею заподіяно до 100 000 крб. збитку; у слободі Петропавлівці Куп'янського повіту – двоє хлопчиків селянина Фінька, один семи, а другий п'яти років, задумали зварити горобині яйця, внаслідок чого вогонь перекинувся на 22 хати, згорів реманент, вози – збитку 5000 крб.; слободі Козинці – згоріло 12 будинків на суму 14 500 крб. [4].

Шлях вирішення вказаної проблеми прогресивна громадськість вбачала в організації ясел, як “одного з найбільш корисних та потрібних закладів”, куди матері-робітниці, які працювали цілий день поза домом, щодня приносили своїх дітей у віці від $\frac{1}{2}$ місяця до $\frac{3}{2}$ років, і за мізерну платню залишали там. М. Фесенко зазначала, що ясла мають величезне значення для села. Такі установи, наголошувала вона, окрім основної своєї мети – збереження життя і здоров'я дитини, повинні були запобігати пожежам. Відзначимо, що дослідниця закликає до участі в розв'язанні вказаної проблеми і поміщиць, підкреслюючи, що “їх прямим обов'язком є влаштування ясел, які могли б зробити величезну послугу вбогій і темній матері” [4, с. 11].

Закріпленню й подальшому розвитку ясел як установ для догляду й виховання дітей дошкільного віку сприяло прийняття постанови “Приблизні правила для ясел-притулків”, що була видана у 1891 р. попечительством про будинки працелюбства. За положеннями цього документа, ясла-притулки засновувалися на час польових робіт, приблизно з 15 червня до 1 серпня. У місцевостях з посиленою захворюваністю для знесилених хворобами або недостатнім харчуванням дітей ясла відкривалися в будь-яку пору року.

Згідно з вищеназваною постановою, в ясла-притулки діти приймалися безкоштовно, як немовлята, так і інші у віці до 8 років. Перевага віддавалася дітям від 2 до 5 років, що належали до бідних сімей, у складі яких немає осіб, яким міг би бути доручений нагляд за ними за відсутності працездатних. Зазначимо, що такі “Правила” стали основою для керівництва і земських ясел [3].

Проведений науковий пошук свідчить про те, що у 1899 р., у слободі Непокритій Харківського повіту, Олександрою Гордеєнко на час польових робіт, з 28 червня по 1 серпня, було відкрито ясла-притулок для дітей селян. Зазначимо, що ця установа призначалася переважно для догляду дітей віком від 1½ до 7 років включно. У яслах постійно знаходилися наглядачка, фельдшер, дві няні та куховарка.

До притулку діти приходили о 4 годині ранку і залишалися до 8 вечора. Як зазначалося в архівному документі “Про влаштування Олександрою Єгорівною Гордієнко у слободі Непокритій Харківського повіту ясел для дітей”, головна увага вихователів була звернена на здоров’я дітей, чистоту, охайність і здорову їжу. О 7 ранку діти снідали, о 12 дня – обідали; о 5 годині вечора – був полудник. Після обіду діти гуляли в саду під наглядом доглядачки, грали в різні ігри тощо.

Установлено, що кількість ясел на початку ХХ століття значно збільшилась. Так, аналіз даних документів “Огляд діяльності ясел-притулків у Богодухівському повіті в 1904 р.”, “Звіт про ясла-притулки в слободі Вільшаній Харківського повіту за 1904 р.” свідчить про те, що у Харківській губернії на початку ХХ століття діяли такі ясла:

- у Богодухівському повіті – 9 ясел у слободах Тарасівці, Ямполі, Великій Писарівці, Козіївці, Полковій Микитівці, Колонтаєві та Рублівці. Зазначені заклади розташовувалися переважно у школах різних відомств, за винятком села Ямного, де ясла розміщувалися в будинку священика. У селах Великій Писарівці, Козіївці та Рублівці ясла знаходилися на місцях мешкання дільничних лікарів; у селі Пархомівці – на місці проживання заводського лікаря. В інших – відстань від дільничних лікарів становила від 3 до 10 верст;

- у с. Вільшаній – одні ясла, які було відкрито 30 червня. Їх улаштуванням керував земський лікар А. Попов. Ясла діяли виключно на кошти губернського земства. Їх щодня відвідував місцевий фельдшер, крім того, 2-3 рази на тиждень їх перевіряли дільничні лікарі [5].

Отже, наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. ініціатива створення ясел належала громадським організаціям – земствам. Зазначимо, що головним завданням таких установ, з погляду земських діячів, було “з одного боку оберігати життя і здоров’я залишених без нагляду в селі дітей, а з іншого – оберігати майно селян від пожеж, що часто займаються влітку внаслідок необережного поводження дітей з вогнем” [2].

Зазначимо, що у досліджуваній нами період ініціатива відкриття ясел та ясел-притулків у містах, зокрема у Харкові, належала прогресивним жінкам. Так, наприкінці 80-х рр. ХІХ ст. на Москалівці, з ініціативи дружини міського

голови М. Фесенко були відкриті перші ясла. Установлено, що ця установа користувалися великою популярністю серед населення міста, яке приводило своїх дітей до установи вранці й залишало там на весь день. Про це свідчать дані щодо кількості дітей, які їх відвідували. Так, у перший рік існування ясла відвідало 8000 дітей. Згодом кількість дітей трохи зменшилась, але ніколи не була меншою ніж 6000 осіб [1, с. 926-927].

У 1897 р. у Харкові на Пісках було відкрито ще одні ясла, побудовані на зразок москалівських [1, с. 927].

Таким чином, проведений науковий пошук дозволяє стверджувати, що одним із шляхів вирішення проблеми оздоровлення дітей на Слобожанщині в кінці ХІХ – початку ХХ ст. стало заснування прогресивною громадськістю ясел та ясел притулків. Зазначимо, що особливістю цих закладів стало те, що діти отримували в них усе необхідне для їх правильного розвитку, збереження здоров'я та самого життя.

Література

1. Багалеї Д.І. Миллер Д.І. История города Харькова за 250 лет его существования (с 1655-го по 1905-й год): Истор. монография в 2-х т. - Т. 2. (ХІХ -й и нач. ХХ-го века). – Х.: Репр. изд., 2004. – 982 с.
2. Гаскевич К. Отчет о деятельности яслей-приютов, открывшихся в селениях Богодуховского уезда летом 1913 г. // Врачебная хроника Харьковской губернии. – 1914. – № 4. – С. 174-182.
3. Розенфельд Б. Первые учреждения для детей народа в царской России и их характер // Ученые записки ЛГПИ им. А.И. Герцена. – Ленинград, 1949. - Т. 85. - С. 66 -74.
4. Фесенко М.Н. Ясли, устройство и значение их для бедного класса народа. – Х.: Тип. “Юж. Края”, 1887. – 16 с.
5. Ясли-приюты в Харьковской губернии за 1904 г. // Приложение к “Врачебной хронике” Харьковской губернии. – Х., 1905. – 165 с.

Тютюник В.В.¹, Калугін В.Д.¹, Сидоренко О.В.²

¹Національний університет цивільного захисту України

²Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

ЩОДО ОЦІНКИ НЕБЕЗПЕКИ ЖИТТЮ ТА ЗДОРОВ'Ю НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ПРИРОДНОГО ТА ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ

Суспільство, природне та технічне середовище у процесі існування, розвитку та взаємодії генерують надзвичайні ситуації (далі НС), які впливають на рівень життя та стан здоров'я соціумів даної природно-технічно-соціальної системи.

Оцінка небезпеки життя та здоров'ю населення від НС потребують формування об'єктивних критеріїв для визначення стану безпеки території